

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasıyla İlgili Görüşleri

Social Studies Teachers' Perceptions about the Nature of Social Studies

Selahattin KAYMAKCI¹ ve Bahri ATA²

Özet: Sosyal bilgiler, yüzyılı aşkın süredir dünya eğitim sistemini etkileyen, bir felsefi temele sahip ve belli öğretim gelenekleri olan bir derstir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırmada resmi ilköğretim kurumlarında görev yapan toplam 337 sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır ve veri toplama aracı olarak Barr, Barth ve Shermis (1978) tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler Tercih Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 16.00 programında betimsel analiz, bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok sosyal bilim olarak sosyal bilgiler anlayışını benimsediği, öğretmenlerin sosyal bilgiler yaklaşımı tercihlerinde ise cinsiyet ve mesleki deneyimin belirgin bir faktör olduğu, buna karşın mesleki deneyimin etkileyici bir unsur olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler, sosyal bilgilerin doğası, sosyal bilgiler öğretmeni, öğretim yaklaşımı.

Extended Abstract

As a course, social studies is taught in many countries and it effects the world's educational system for decades. Considering Turkey, social studies has been taught officially under the name of social studies since 1968. It is taught three hours per week in the 4th, 5th, 6th and 7th grades of the primary school.

Social studies has a philosophic foundation and some teaching traditions. In this context some scholars like Fenton (1966), Barr, Barth & Shermis (1978), Morrissett & Haas (1982), Stanley & Nelson (1994), and Janzen (1995) did studies on philosophic foundation of social studies and they suggested some classifications. Review of literature indicated that Barr, Barth & Shermis's (1978) classification is the popular one that includes three social studies traditions: citizenship transmission, social science and reflective inquiry.

This classification has an importance role on the understanding and development of Turkish social studies education. Curricula developed in 1998 and 2005 stressed the place and the importance of citizenship transmission, social science and reflective inquiry traditions in social studies education (MEB, 1998; MEB, 2005a; MEB, 2005b). In particular, 2005 curriculum tried to use effectively social science and reflective inquiry traditions besides citizenship transmission within the context of constructivism (Ata, 2006). This situation creates

¹ Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, kaymakci37@yahoo.com.

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, bahriata@gazi.edu.tr.

a question: How social studies teachers' levels of understanding, perception and usage status about social studies traditions. Indeed related literature revealed that there are some national studies on social studies teachers' perceptions about the nature of social studies (Kozan, 2002; Doğanay & Sarı, 2004; Özmen, 2010). However, studies, which were done by Kozan (2002) and Doğanay & Sarı (2004), are out of date, because they were done before the last development of primary school social studies curriculum in 2005. Besides, Özmen's study covers both social studies teachers and primary school teachers' perceptions, so it reflects limited social studies teachers' perceptions about the nature of social studies. With this in mind, it is believed that a determination of social studies teachers' perceptions about the nature of social studies will contribute to elimination of these deficiencies in this area and guide to the studies which will be written in this issue in the near future.

The aim of this study is to elicit social studies teachers' perceptions about the nature of social studies. In this context, four research questions are tried to be answered:

- 1. How are the social studies teachers' attitude levels about the social studies teaching traditions?*
- 2. Is there any significant difference between social studies teachers' citizenship transmission perception and*
 - a) gender?*
 - b) graduation institute?*
 - c) teaching experience?*
- 3. Is there any significant difference between social studies teachers' social science perception and*
 - a) gender?*
 - b) graduation institute?*
 - c) teaching experience?*
- 4. Is there any significant difference between social studies teachers' reflective inquiry perception and*
 - a) gender?*
 - b) graduation institute?*
 - c) teaching experience?*

In this research, descriptive method was used. This study was carried out with 337 social studies teacher, who were working in official primary schools around Turkey. To collect the data "Social Studies Preference Scale", developed by Barr, Barth & Shermis (1978) was employed. The data were analyzed through descriptive analysis, independent sample t test and one-way ANOVA in SPSS 16.0 statistical package program.

The results of this study showed that social studies teachers have positive attitudes to social studies teaching traditions. Besides, majority of participants would rather social studies taught as social studies tradition than citizenship transmission and reflective inquiry. Also, it was found that gender and teaching experience are more important factors that effects teacher's beliefs about social studies teaching perceptions than graduation institute. In this context, results of this study are important due to examining of Turkish social studies teachers' preferences about social studies teaching traditions, however they may not be generalized because of the sample size.

Keywords: *Social studies, Nature of social studies, Social studies teacher, Teaching approaches*

Giriş

Bireylerin toplum hayatına kazandırılmalarında eğitim-öğretim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Bu anlamda genelde eğitim-öğretim, özelde ilköğretim kurumları öğrencilere çevrelerini kuşatan büyük toplumun yaşamını, kültürel özelliklerini, geçmiş, gün ve gelecek bağlamında, biliş, beceri ve değer temelinde aktarmaya çalışırlar. Bireylere eğitim-öğretim vermek suretiyle onlara iyi bir yurttaş olarak toplumu için çalışma ruhu aşılarlar ve öğrencilerini gerçek yaşamda işlerine yarayacak, karşılaşılabilecekleri sorunları çözmelerine yardımcı olacak etkili araçlarla donatırlar (Dewey, 2008). İlköğretim kurumları bu amaçları çeşitli dersler aracılığıyla yerine getirmektedir. Bu derslerden biri de ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar olan süreçte haftada üçer saat okutulan sosyal bilgiler dersidir.

Sosyal bilgilerin bir ders olarak ortaya çıkışı geçtiğimiz yüzyılın başlarına kadar inmektedir. Sosyal bilgiler dersinin eğitim-öğretim yaşantısına girmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin geçirdiği sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda meydana gelen büyük dönüşümün doğurduğu göç, şehirleşme, sanayileşme, asayiş, ırkçılık, yurttaşlık bilinci gibi acil sorunlara çözüm aramak ve ulusal toplum anlayışını oluşturmak amaçlarının birbiriyle etkileşiminin bir sonucudur. Ayrıca Charles Peirce, William James ve John Dewey'in katkılarıyla oluşan eğitim felsefelerinden ilerlemecilik akımının "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" savı da sosyal bilgilerin bir ders olarak ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Erden, 1996; Safran, 2008). Bu bağlamda sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD'de Millî Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi (NCSS) tarafından kabul edilerek sosyal bilgiler; konusu doğrudan toplumun örgütlerine ve gelişimine sosyal kurumların bir üyesi olması dolayısıyla insana dair bilgiler olarak tanımlanmıştır (Moffatt, 1957). Diğer bir tanımda ise sosyal bilgiler, amaçlarını demokratik toplumda yaşayan sorumlu vatandaşların yükümlülüklerinden türeten, içeriğini sosyal bilimlerin temel çerçevesinden alan ve yaşam boyu kullanılacak olan vatandaşlık becerilerinin uygulamasını yaptıran bir ders olarak nitelendirilmiştir (Tanrıöğen, 2005).

Merkezine iyi ve sorumlu vatandaşlık, insan ve toplum gibi kavramları alan sosyal bilgiler, yapısı gereği disiplinlerarası bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı'nca (2006, s. 26) "sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji,

antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” şeklinde açıklanmaktadır.

Sosyal bilgilerin temel amacı, küreselleşen dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşı olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme becerisini geliştirmek için gençlere yardımcı olmaktır (NCSS, 1992). Ayrıca vatandaşlığı güçlendirmek ve bireyin kendisine, ailesine ve devlete karşı olan sorumluluğunu daha kuvvetli hissettirmek de sosyal bilgilerin amaçları arasında belirtilmiştir (Moffatt, 1957). Bununla birlikte, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla;

- İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirilmesi,
- Bireylere bilgiyi işleme (bilgi edinme ve edindiği bilgiyi analitik olarak kullanma) için gerekli olan becerileri kazandırılması,
- Bireylerin inanç ve değerleri yorumlama becerilerini geliştirilmesi,
- Bireylerin demokratik topluma uygun tutum, değer ve duygulara sahip olmasının sağlanması ve
- Bireylere vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama becerisinin kazandırılması gibi birtakım amaçlara ulaşılması hedeflenmiştir (Barth, 1991; Barth ve Demirtaş, 1997; Öztürk, 2006; Paykoç, 1991).

Sosyal bilgiler, özetle, insan yaşamının önemli bir parçası olan toplumsal boyutun gerektirdiği bilgileri değişik bilim dallarından yararlanmak suretiyle birleştirerek, etkin, üretken, demokratik ve çağa uygun vatandaşlar yetiştirmek amacıyla oluşturulmuş bir derstir. Yaşamın her alanında bir felsefi temel olduğu gibi sosyal bilgiler eğitiminin de bir felsefesi ve bir doğası bulunmaktadır (Doğanay, 2005). Bunun için sosyal bilgiler eğitimiyle ilgilenen bilim insanları çeşitli çalışmalar yürüterek sosyal bilgilerin doğasını oluşturan öğretim yaklaşımlarını tespit etme arayışı içerisine girmişlerdir (Barr, Barth & Shermis 1977; Fenton, 1966; Janzen, 1995; Morrissett & Haas, 1982; Stanley & Nelson 1994). Bu çalışmalardan birini yürüten Barth ve Shermis 1970 yılında yazdıkları bir makalede sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarına ilişkin bir sınıflama yapmış, bu sınıflama daha sonra Barr, Barth ve Shermis (1977) tarafından yayımlanan “Defining The Social Studies (Sosyal Bilgileri Tanımlamak)”

adlı kitapta ifadesini bulmuştur. Daha sonra aynı yazarlarca 1978’de yayınlanan “The Nature of Social Studies (Sosyal Bilgilerin Doğası)” adlı kitapta da genişçe açıklanmıştır (Öztürk, 2006). Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin literatür incelendiğinde, Barr, Barth ve Shermis tarafından yapılan (1978) bu sınıflamanın genel olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu sınıflama amaç, yöntem ve içerik açısından aşağıda değerlendirilmiştir (Barr, Barth ve Shermis, 1978; Barth ve Demirtaş, 1997; Doğanay 2005; Naylor ve Diem, 1987):

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üç Geleneksel Yaklaşım

YAKLAŞIMLAR	AMAÇ	YÖNTEM	İÇERİK
<i>Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi, doğru değerlerin öğretilmesiyle geliştirilir.	<i>Aktarım:</i> Kavram ve değerler kitap, sunu, soru-cevap ve problem çözme etkinlikleriyle aktarılır.	İçeriğin bir otorite tarafından seçilir ve öğretmen tarafından yorumlanır.
<i>Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi sosyal bilimlerle ilgili kavram, süreç ve sorunların öğretilmesiyle gerçekleştirilir.	<i>Buluş Yoluyla Öğrenme:</i> Her sosyal bilim dalının kendine özgü bilgi toplama ve değerlendirme yolu vardır. Öğrenciler bu yöntemi bulmalı ve uygulamalıdır.	İçerik hem ayrı ayrı hem de sosyal bilim disiplinlerinin bir bütün halinde yapı, kavram, problem ve süreçlerinden oluşur.
<i>Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler</i>	Vatandaşlık en iyi vatandaşın karar verme ve sorun çözme sürecinde ihtiyaç duyduğu bilgilerin araştırılması yoluyla öğretilir.	<i>Yansıtıcı İnceleme:</i> Karar verme, kanıtlamaya dayalı çatışma ve sorunların çözümünü amaçlayan yansıtıcı inceleme yoluyla geliştirilir.	İçerik, öğrencilerin kendileri tarafından seçilen bireysel ve toplumsal problemlere temel olan değerlerin analizini içerir.

Barr, Barth ve Shermis’in (1978) ortaya koymuş olduğu sınıflamaya göre sosyal bilgiler öğretiminde *vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler* olmak üzere üç geleneksel yaklaşım bulunmaktadır. Amaç bakımından vatandaşlık bilgisi aktarımı doğru değer yargıları ve inançları bilip uygulamayı; sosyal bilim yaklaşımı bir sosyal bilimci gibi düşünebilmeyi ve yansıtıcı inceleme yaklaşımı ise bireysel ve toplumsal problemleri saptayarak bu problemlerin nasıl çözüleceğini bilmeyi öngörmektedir. Yöntem açısından sınıflamaya bakıldığında vatandaşlık bilgisi aktarımında olgu ve kavramların öğrencilere aktarılarak, öğrencilere nelere inanacaklarının anlatılmasının; sosyal bilim yaklaşımında öğrencilerin sosyal bilimlerin düşünme tarzını öğrenmesinin ve yansıtıcı incelemede ise araştırma ve problem çözme yaklaşımına göre bilginin doğruluğunun test edilmesinin esas alındığı görülmektedir. İçerik bağlamında ise, vatandaşlık bilgisi aktarımı içeriği doğru kabul edilen değer yargılarını güçlendirecek şekilde seçmeyi; sosyal bilim yaklaşımı sosyal bilimlerin önem verdiği içeriği ele almayı ve yansıtıcı inceleme yaklaşımı ise öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bireysel ve toplumsal problemleri konu edinmiştir (Barth ve Demirtaş, 1997; Doğanay, 2005).

Görüldüğü üzere yaklaşımların tümünde vatandaşlık farklı biçimlerde ele alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde bu yaklaşımlar çerçevesinde; *bilgi, beceri, değer, etkin öğrenme ve sosyal katılım* gibi belli özelliklerin gelişmesi söz konusudur. Bunun sağlanması için bireylerin vatandaşlık ve insan hakları, insan ilişkileri, uluslararası anlayış, milli ve kültürel değerler, ekonomik verimlilik, kişilik gelişimi, değişime ayak uydurma, hoşgörü ve barış gibi konularda pozitif yönde değişmeleri ve gelişmeleri gerekmektedir (Paykoç, 1995).

Sözü edilen üç temel yaklaşım ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin gelişimi ve algılanışında da önemli bir etkiye sahip olmuştur. 1998 ve 2005 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programları; vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarının sosyal bilgiler öğretimindeki önemine vurgu yapmıştır (MEB, 1998; MEB, 2005a; MEB, 2005b). Özellikle 2005 sosyal bilgiler öğretim programı yapılandırmacılık temel felsefesi bağlamında, öğrencinin merkezde olması ve bilgiyi kendinin yapılandırması savından hareketle vatandaşlık bilgisi aktarımının yanı sıra sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ile yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarının da derslerde kullanılması gereğini ön plana çıkarmıştır (Ata, 2006). Kuramsal anlamda önem taşıyan bu durum, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarını algılama, anlama ve kullanma seviyelerinin ne olduğu sorununu gündeme getirmektedir. Aslında ilgili literatür tarandığında ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin doğasıyla ilgili uygulamalı çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Doğanay ve Sarı, 2004; Kozan, 2002; Özmen, 2010).

Kozan (2002) sosyal bilgiler öğretmenlerinin benimsedikleri sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımları ve bu yaklaşımların tarih öğretimiyle ilişkisini araştırmıştır. Bu bağlamda çalışmada Ankara ve Aksaray'da görev yapan toplam 119 sosyal bilgiler öğretmenin görüşleri ele alınmıştır. Çalışmada katılımcıların genel olarak yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretim yaklaşımını benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Doğanay ve Sarı (2004) sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasına ilişkin yaklaşım tercihlerini araştırmışlardır. Bu bağlamda Adana ilinde 59 sosyal bilgiler öğretmeni, 71 sınıf öğretmeni ve 36 sosyal bilgiler öğretmen adayının görüşlerine başvurmuşlardır. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adayları ve sınıf öğretmenlerinin genellikle yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler,

sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise sosyal bilim olarak sosyal bilgiler anlayışlarını benimsedikleri ortaya çıkmıştır.

Özmen (2010) yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasına ilişkin görüşlerini amaç, içerik ve yöntem çerçevesinde değerlendirmiştir. Bu bağlamda 337'si sınıf öğretmeni, 105'i de sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 444 öğretmenin görüşleri değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda cinsiyet, branş, mezun olunan bölüm, mezun olunan okul ve mesleki kıdem değişkenlerinin öğretmenlerin sosyal bilgilerin doğasına ilişkin görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre bu yaklaşımlara karşı daha olumlu bir tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Yukarıda verilen çalışmalar değerlendirildiğinde, çalışmaların ikisinin (Kozan, 2002; Doğanay ve Sarı, 2004) 2005 sosyal bilgiler öğretim programının yenilenmesinden önce yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çalışmaların örneklem boyutunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin Kozan'ın (2002) çalışmasında toplam 119, Doğanay ve Sarı'nın (2004) çalışmasında toplam 59 ve Özmen'in (2010) çalışmasında ise toplam 105 kişi ile sınırlandırıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca Kozan'ın (2002) çalışması haricinde diğer çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanı sıra sınıf öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmen adayı gibi diğer veri kaynaklarından da yararlandığı görülmektedir. Sözü edilen bu durumlar, örneklem bağlamında daha kapsamlı ve güncel verilere dayalı bir çalışmaya olan ihtiyacı gündeme getirmektedir. Bu bağlamda araştırma kuramsal anlamda sosyal bilgiler eğitiminin doğasıyla ilgili bilgi vermesi açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte araştırma, ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarının gerçekleşmesinde en önemli rollerden birini üstlenen öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimi anlayışlarını ve bu anlayışlara karşı tutumlarını da yansıtacaktır. Ayrıca ortaya koyacağı verilerle sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimi anlayışlarında meydana gelen değişimi literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırmak suretiyle ortaya koyacaktır. Araştırma güncel veriler sunması nedeniyle de gelecek araştırmalara konu belirleme açısından esin kaynağı olacaktır.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarıyla ilgili tutumları ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımına yönelik görüşleri;
 - a) Cinsiyete,
 - b) Mezuniyet durumuna,
 - c) Mesleki deneyime göre farklılaşmakta mıdır?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımına yönelik görüşleri;
 - a) Cinsiyete,
 - b) Mezuniyet durumuna,
 - c) Mesleki deneyime göre farklılaşmakta mıdır?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımına yönelik görüşleri;
 - a) Cinsiyete,
 - b) Mezuniyet durumuna,
 - c) Mesleki deneyime göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Yöntemi:

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bilindiği gibi betimsel yöntem veya diğer adıyla tarama yöntemi, günümüzde mevcut olan veya geçmişte olmuş bir durumu, olduğu şekliyle betimleyen araştırma yöntemidir (Karasar, 2008, s. 77). Betimsel araştırmalarda ‘durum nedir, neredeyiz, ne yapmak istiyoruz, nereye ve hangi yöne gitmeliyiz’ gibi sorulara güncel verilere dayanarak cevap bulmak amaçlanır (Kaptan, 1998). Bu bağlamda araştırmada mevcut durumu aydınlatması, güncel verilere dayalı yorumlar yapmaya olanak vermesi ve araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle ilişkisel betimsel yöntem (ilişkisel tarama yöntemi) kullanılmıştır.

Çalışma Grubu:

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde devlete ait ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise zaman, para ve işgücü kaybını önlemeyi amaç edinen, ulaşılabilir katılımcılardan hareketle veri toplamaya

başlanan örneklem türü olarak ifade edilen uygun örnekleme yoluyla seçilmiş (Büyüköztürk ve diğ., 2008), sürece gönüllü olarak katılmayı isteyen ve resmi ilköğretim okullarında görev yapan toplam 337 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyetine, mezuniyet durumuna ve mesleki deneyimlerine ilişkin betimsel veriler tablolar halinde aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bayan	151	44.8
Erkek	186	55.2
Toplam	337	100

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %55.2’si (186 kişi) erkek, %44.8’i (151 kişi) ise bayan öğretmenlerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezuniyet Durumlarına İlişkin Bilgiler

Mezuniyet Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim Fakültesi	181	53.7
Fen Edebiyat Fakültesi	100	29.7
Lisansüstü	56	16.6
Toplam	337	100

Tablo 3’te katılımcıların mezuniyet durumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Verilerden, katılımcıların %53.7’sinin (181 kişi) eğitim fakültesi, %29.7’sinin (100 kişi) fen edebiyat fakültesi ve %16.6’sının (56 kişi) ise lisansüstü mezunu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Deneyimlerine İlişkin Bilgiler

Mesleki Deneyim	Frekans (f)	Yüzde (%)
1–5 Yıl	85	25.2
5–10 Yıl	116	34.4
10–15 Yıl	75	22.3
15 Yıl ve Üzeri	61	18.1
Toplam	337	100

Katılımcıların mesleki deneyimlerine ilişkin bilgilere Tablo 4’te ele alınmıştır. Buna göre, katılımcılardan %34.4’ünün (116 kişi) 5-10 yıl, %25.2’sinin (85 kişi) 1-5 yıl, %22.3’ünün (75 kişi) 10-15 yıl ve %18.1’inin (61 kişi) ise 15 yıl ve üzeri mesleğe hizmetleri olduğu anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı:

Bu araştırmada veriler, Barr, Barth ve Shermis (1978) tarafından geliştirilen ve ‘‘Sosyal Bilgilerin Doğası (The Nature of Social Studies)’’ kitabının sonunda yayınlanan ‘‘Sosyal Bilgiler Eğitimi Tercih leği (Social Studies Preference Scale)’’ adlı anket aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama aracı soldan sağa ‘‘1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum’’ şeklinde sıralanan ve toplam 45 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçekte her bir sosyal bilgiler ğretimi yaklaşımı için 15’er madde mevcut olup her bir ğretim yaklaşımının da amaç, yöntem ve içerik olmak üzere 5’er maddeden oluşan toplam üç alt boyutu bulunmaktadır. Ayrıca ğretim yaklaşımlarının her bir boyutu için ölçekten alınabilecek en dşuk puan 5, en yüksek puan ise 25’tir. Bu anlamda ölçeğin puanlanması aşağıdaki gibi olmaktadır *:

<i>Her Bir Madde İçin Puanlama</i>		<i>Her Bir Yaklaşım İçin Toplam Puanlama</i>	
5-9 Puan Arası	Kesinlikle Katılmıyorum	15-30 Puan Arası	Kesinlikle Katılmıyorum
10-15 Puan Arası	Katılmıyorum	31-45 Puan Arası	Katılmıyorum
16-20 Puan Arası	Katılıyorum	46-60 Puan Arası	Katılıyorum
21-25 Puan Arası	Kesinlikle Katılıyorum	61-75 Puan Arası	Kesinlikle Katılıyorum

Bununla birlikte ölçekte yer alan maddelerin ilgili olduğu ğretim yaklaşımı ve boyutları ise Tablo 5’te sunulmuştur:

Tablo 5: Veri Toplama Aracındaki Maddelerin İlgili Olduğu Sosyal Bilgiler ğretimi Yaklaşımlarına İlişkin Bilgiler

Sosyal Bilgiler ğretimi Yaklaşımları	Boyutları		
	<i>Amaç</i>	<i>Yöntem</i>	<i>İçerik</i>
Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	4,14,29,30,37	12,19,20,23,33	5,10,21,39,40
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	9,15,18,31,44	11,38,41,43,45	2,3,6,7,36
Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler	17,24,26,34,42	1,16,22,28,32	8,13,25,27,35
Toplam	15	15	15

Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması ile ilgili literatürde birtakım bilgiler rastlanmaktadır. Buna göre White (1982; akt. Adeyemi, 1992) leğin güvenirliğini incelemiş ve i güvenirlik katsayılarını (Cronbach alfa) vatandaşlık bilgisi aktarımı için .81, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler için .78 ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler için ise .77 olarak

*Bu araştırmada, her bir madde için puanlama Doğanay ve Sarı’nın (2004) yapmış olduğu şekilde benimsenmiştir. Her bir yaklaşım için puanlama ise Dubey & Barth’ın (1980; akt. Adeyemi, 1992) nermiş olduğu puanlama sistemi tersten yapılarak kabul edilmiştir (Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. 1- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle sosyal bilgiler ğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasına ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi. İçinde, *I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğler Kitabı* (s. 153-165). Ankara: MEB. Yay.

2-Adeyemi, M. B. (1992). The effect of social studies course on the philosophic orientations of history and geography graduate students in botswana. *Educational Studies*, 18 (2), pp. 235-244.

3-Dubey & Barth, S. L. (1990). *Social Studies: The Inquiry Method Approach*. London: Evans Publishing Group.

tespit etmiştir. Andres de (1982; akt. Adayemi, 1992) yapmış olduğu çalışmada ölçeğin bütün olarak iç güvenilirlik katsayısını .89 olarak bulmuştur. Ülkemizde ölçeğin güvenilirlik çalışması Doğanay ve Sarı (2004) tarafından toplam 107 kişi ile gerçekleştirilerek ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının tamamı .01 düzeyinde anlamlı bulunmuş tüm maddelerin Cronbach alfa iç güvenilirlik katsayısı ise .88 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Bilgiler Eğitimi Tercih Ölçeği'nin bu araştırmada geliştirilme süreci ise şöyle özetlenebilir. Öncelikle ölçek araştırmacılar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra çevrilen metin tekrar İngilizceye tercüme edilmek suretiyle çevirinin niteliği kontrol edilmiştir. Ayrıca çevrilen form 3 alan uzmanı ve 10 sosyal bilgiler öğretmenine inceletilerek dil bakımından anlaşılabilirliği ve kapsam geçerliği kontrol edilmiştir. Alınan geribildirimlere göre ölçekte küçük düzeltmeler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir (*Ölçeğin Son Hali İçin Bkz. Ek*). Bununla birlikte literatürde ölçekle ilgili birden fazla güvenilirlik çalışması yapıldığı için tekrar pilot uygulama yapmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Buna rağmen uygulamada ölçeğin Cronbach alfa iç güvenilirlik katsayılarının; vatandaşlık bilgisi aktarımı için .83, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler için .81, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler için .80 ve tüm maddeler için ise .88 olduğu görülmüştür.

Verilerin Toplanması:

Araştırmaya ilişkin veriler Mart 2009- Mart 2010 döneminde araştırmacılar tarafından birkaç farklı aşamada toplanmıştır. Birinci aşamada, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenen hizmetiçi eğitim kurslarına katılan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. İkinci aşamada araştırmacılar, meslektaş ve öğrencileriyle irtibata geçerek anketleri uygulamışlardır. Üçüncü aşamada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin sıklıkla kullandığı paylaşım sitelerinden biri olan www.sosyalbilgiler.info adlı sitede anket dijital ortamda yayınlanmıştır. Bu anlamda ülke genelinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir bölümünün gönüllülük esasına göre sürece katılımları sağlanmıştır. Ayrıca katılımcılara yapılan çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu, elde edilen verilerin tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve katılımcıların kimliklerinin açıklanmayacağı hatırlatılmıştır.

Verilerin Analizi:

Veriler araştırmanın yöntemi olan, ilişkisel betimsel yöntem doğrultusunda betimsel analiz ile parametrik testler arasında gösterilen tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ve bağımsız gruplar için t testi kullanılarak analiz edilmiştir (Karasar, 2008: s. 86).

Bulgular ve Yorum:

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada toplam 337 anket incelenerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarıyla ilgili tutum düzeylerinin durumu incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan betimsel analiz sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 6: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşım Türleriyle İlgili Tutum Düzeylerini Gösteren Betimsel Veriler

Öğretim Yaklaşımı Türü	N	\bar{X}	S
Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	337	56.50	10.39
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	337	58.61	9.51
Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler	337	56.88	9.90

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler tercih ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel verilere Tablo 6'da yer verilmiştir. Tabloya bakıldığında çalışmaya katılan 337 öğretmen adayının sırasıyla sosyal bilim olarak sosyal bilgiler için ortalama tutum puanlarının $\bar{X}=58.61$, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler için $\bar{X}=56.88$ ve vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler için ise $\bar{X}=56.50$ olduğu görülmektedir. Bununla birlikte üç yaklaşımın da içerisinde bulunduğu tüm ölçek için sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortalama tutum puanları $\bar{X}=172$ olmuştur. Bu bağlamda öğretmenlerin her bir öğretim yaklaşımı aldığı puan ortalaması "46-60 puan arası katılıyorum" düzeyi içerisinde olduğu için olumlu yöndedir. Ölçeğin genelinden alınan puan ortalaması da benzer düşüncüyü ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili yaklaşımların özde her biriyle genelde ise tümüyle ilgili olarak olumlu tutum içerisinde oldukları ve öğretilerini paylaştıkları söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin, aradaki farklar her

ne kadar küçük olsa da, çoktan aza doğru sosyal bilimler için sosyal bilgiler, yansıtıcı inceleme için sosyal bilgiler ve vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarını tercih ettikleri ileri sürülebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, mezuniyet durumu ve mesleki deneyim) açısından farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır:

a) *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri, öğretmenlerin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 7: Öğretmenlerin Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Bayan	151	54.11	12.01	335	-3.89	.000
Erkek	186	58.45	8.42			

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının cinsiyet değişkenine göre farklılığına ilişkin t testi sonuçlarına Tablo 7’de yer verilmiştir. Buna göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımına ilişkin görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(335)} = -3.89$; $p < .05$]. Bayanların görüşlerinin ortalaması ($\bar{X} = 54.11$) iken; erkeklerin görüşlerinin ortalaması ($\bar{X} = 58.45$) olmuştur. Bu bağlamda ortalamalar arasında erkekler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Bu bulgu, erkeklerin bayanlara oranla vatandaşlık bilgisi aktarımını daha çok benimsedikleri şeklinde yorumlanabilir.

b) *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri, öğretmenlerin mezuniyet durumuna göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 8: Öğretmenlerin Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	268.529	2	134.265	1.245	.289
Gruplarıçi	36023.714	334	107.855		
Toplam	36292.243	336			

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumu değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 8’de ele alınmıştır. Buna göre; öğretmenlerin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(2-334)}= 1.245$; $p>.05$]. Bu bulgu, öğretmenlerin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinde mezun oldukları kurum türünün etkili olmadığı şeklinde ifade edilebilir. Diğer bir anlatımla bu bulgu, öğretmenlerin eğitim fakültesi, fen-edebiyat fakültesi veya lisansüstü derecesine sahip olup olmamalarının, vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretim anlayışı ile ilgili görüşlerini etkilemediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9: Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Mezuniyet durumu	Sıra	N	\bar{X}	S
Eğitim Fakültesi	1	181	55.86	7.71
Fen-Edebiyat Fakültesi	2	100	57.87	14.54
Lisansüstü	3	56	56.14	8.94
Toplam		337	56.50	10.39

c) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri, öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 10: Öğretmenlerin Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mesleki Deneyim Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	2138.198	3	712.733	6.949	.000	4-1
Gruplarıçi	34154.045	333	102.565			4-2
Toplam	36292.243	336				

Tablo 10’da sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mesleki deneyim değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; katılımcıların vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mesleki deneyim değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(3-333)}= 6.949$; $p<.05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda 1-5 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=53.73$), 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan

ortalaması ($\bar{X}=61.33$) arasında 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler lehine; 5-10 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=55.80$) ile 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=61.33$) arasında 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buradan hareketle, görev süresi daha fazla olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, görev süresi daha az olan öğretmenlere göre vatandaşlık bilgisi aktarımı yoluyla sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımını benimsedikleri söylenebilir.

Tablo 11: Mesleki Deneyim Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Mesleki Deneyim Durumu	Sıra	N	\bar{X}	S
1-5 yıl	1	85	53.73	9.64
5-10 yıl	2	116	55.80	10.61
10-15 yıl	3	75	56.81	11.87
15 Yıl ve Üzeri	4	61	61.33	7.06
Toplam		337	56.50	10.39

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, mezuniyet durumu ve mesleki deneyim) açısından farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır:

a) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri, öğretmenlerin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 12: Öğretmenlerin Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Bayan	151	57.30	11.36	335	-2.287	.023
Erkek	186	59.67	7.56			

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılığına ilişkin t testi sonuçlarına Tablo 12’de yer verilmiştir. Buna göre, katılımcıların sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t_{(335)}=-2.287$; $p<.05$]. Araştırmaya katılan bayan öğretmenlerin görüşlerinin ortalaması ($\bar{X}=57.30$) iken; erkeklerin görüşlerinin ortalaması ($\bar{X}=59.67$)’dir. Bu bağlamda, ortalamalar arasında bayanlar lehine

anamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Bu bulgu, bayanların erkeklere oranla sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımını daha az tercih ettikleri şeklinde açıklanabilir.

b) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri, öğretmenlerin mezuniyet durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo13: Öğretmenlerin Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	158.620	2	79.310		
Gruplarıçi	30213.457	334	90.459	.877	.417
Toplam	30372.077	336			

Tablo 13'te sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumu değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; öğretmenlerin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir [$F_{(2-334)} = .877$; $p > .05$]. Bu bulgu, öğretmenlerin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin şekillenmesinde mezun oldukları kurum türlerinin belirgin bir etkileyici olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 14: Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Mezuniyet durumu	Sıra	N	\bar{X}	S
Eğitim Fakültesi	1	181	59.01	7.65
Fen-Edebiyat Fakültesi	2	100	57.56	13.27
Lisansüstü	3	56	59.20	6.40
Toplam		337	58.61	9.51

e) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo15: Öğretmenlerin Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mesleki Deneyim Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anamlı Fark (Scheffe)
Gruplararası	1259.777	3	419.926			1-4
Gruplarıçi	29112.300	333	87.424	4.803	.003	2-4
Toplam	30372.077	336				3-4

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mesleki deneyim değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 15'te ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda; katılımcıların

sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımı puanlarının mesleki deneyim değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir [$F_{(3-333)}= 4.803$; $p<.05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=57.53$) ile 1-5 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=62.70$) arasında 1-5 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine; yine 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=57.53$) ile 5-10 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=58.01$) arasında 5-10 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bununla birlikte 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=57.53$) ile 10-15 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=57.59$) arasında 10-15 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, mesleki deneyim süresi arttıkça öğretmenlerin sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımına yönelik düşüncelerinin olumsuz yönde değiştiği şeklinde yorumlanabileceği gibi, meslekte daha yeni olan öğretmenlerin sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımını daha çok benimsedikleri şeklinde de ifadelendirilebilir.

Tablo 16: Mesleki Deneyim Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Mesleki Deneyim Durumu	Sıra	N	\bar{X}	S
1-5 yıl	1	85	62.70	4.50
5-10 yıl	2	116	58.01	9.28
10-15 yıl	3	75	57.59	10.92
15 Yıl ve Üzeri	4	61	57.53	10.38
Toplam		337	58.61	9.51

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum:

Araştırmanın dördüncü alt probleminin analizinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin çeşitli değişkenler (cinsiyet, mezuniyet durumu ve mesleki deneyim) açısından farklılaşması incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan bağımsız gruplar için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucu elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır:

a) *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri öğretmenlerin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 17: Öğretmenlerin Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Bayan	151	54.74	11.61	335	-3.645	.000
Erkek	186	58.62	7.86			

Tablo 17’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılığına ilişkin bilgiler ele alınmıştır. Bağımsız gruplar için t testi sonucunda katılımcıların yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir [$t_{(335)}=-3.645$; $p<.05$]. Bu durumu katılımcıların görüşleriyle ilgili puan ortalamaları da doğrulamaktadır. Buna göre, bayanların ortalaması ($\bar{X}=54.74$) olurken; erkeklerin ortalaması ($\bar{X}=58.62$) olmuştur. Dolayısıyla ortalamalar arasında erkekler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu belirtilebilir. Bu bulgu, erkeklerin bayanlara oranla yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımını yönelik eğilimlerinin daha yüksek düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

b) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri öğretmenlerin mezuniyet durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 18: Öğretmenlerin Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplararası	87.826	2	43.913	.447	.640
Gruplarıçi	32832.661	334	98.301		
Toplam	32920.487	336			

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumu değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 18’de ele alınmıştır. Buna göre; öğretmen adaylarının yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mezuniyet durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(3-405)}= 2.351$; $p>.05$]. Bu bulgu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin şekillenmesinde eğitim aldıkları kurumun tek başına belirgin bir unsur olmadığı, diğer bir anlatımla eğitim alınan kurumun sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yansıtıcı inceleme boyutuyla ilgili görüşlerini etkilemediği şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 19: Mezuniyet Durumu Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Mezuniyet durumu	Sıra	N	\bar{X}	S
Eğitim Fakültesi	1	181	57.19	8.89

Fen-Edebiyat Fakültesi	2	100	56.10	12.47
Lisansüstü	3	56	57.29	7.65
Toplam		337	56.88	9.90

c) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri öğretmenlerin mesleki deneyimlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 20: Öğretmenlerin Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımına İlişkin Görüşlerinin Mesleki Deneyim Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

VARYANSIN KAYNAĞI	KT	sd	KO	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplararası	1501.707	3	500.569	5.305	.001	1-4
Gruplarıçi	31418.780	333	94.351			2-4
TOPLAM	32920.487	336				3-4

Tablo 20’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşlerinin mesleki deneyim değişkenine göre farklılığı için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; öğretmenlerin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla ilgili görüşleri mesleki deneyim değişkenine göre farklılık göstermiştir [$F_{(3-333)} = 5.305$; $p < .05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Scheffe çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Buna göre, 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 55.31$) ile 1-5 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 61.16$) arasında 1-5 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine; yine 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 55.31$) ile 5-10 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 56.77$) arasında 5-10 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca 15 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 55.31$) ile 10-15 yıl arası görev yapan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X} = 55.36$) arasında 10-15 yıl arası görev yapan öğretmenler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, mesleki deneyim süresi arttıkça öğretmenlerin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımını fazla tercih etmedikleri, öte yandan meslekte daha yeni olan öğretmenlerin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımına karşı daha olumlu tutum sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 21: Mesleki Deneyim Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

MESLEKİ DENEYİM DURUMU	SIRA	N	\bar{X}	S
1-5 yıl	1	85	61.16	4.33
5-10 yıl	2	116	56.77	9.57
10-15 yıl	3	75	55.36	10.74

15 Yıl ve Üzeri	4	61	55.31	11.56
TOPLAM		337	56.88	9.90

Tartışma, Sonuç ve Öneriler:

Geçmişten günümüze sosyal bilgiler, bireylerin sosyalleşmesi, çevresini ve dünyayı tanınması, mevcut kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gibi işlevleri yerine getirmek için kullanılmıştır. 21. yüzyıl dünyasında bu amaçlar biraz daha evrim geçirerek etkin, üretken, olayları farklı yönleriyle ele alabilen, problem çözebilen, kendine güvenen, güçlü iletişime sahip, iyi vatandaş tipleri yetiştirme şekline dönüşmüştür. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinin bireylerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönlerini geliştirerek onları toplumsal hayata hazırlamak istediği söylenilebilir.

Sosyal bilgiler bu amaçları yerine getirebilmek için bazı öğretim yaklaşımlarını benimsemek durumunda kalmıştır. Bu amaçla bilim insanları projeler üretmişler, önerdikleri sınıflama ve yaklaşımları da yayınlamışlardır. Bunlardan biri olan Barr, Barth ve Shermis (1978) sosyal bilgiler öğretimi için vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler olmak üzere üç yaklaşım önermiş ve her bir yaklaşımı da amaç, yöntem ve içerik olmak üzere üçer alt başlıkta açıklamıştır. Özetle vatandaşlık bilgisi aktarımı öğretmen merkezli, olgu ve kavramların aktarılması esasına dayalı ideal vatandaş yetiştirme esasını kabul ederken; sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımı öğrenci merkezli, sosyal bilimlerin temel amaç ve felsefelerini aktarmaya dayalı sosyal bilim mantığını kabul etmiş bireyler yetiştirme esasını kabul etmekte, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler ise öğrenci merkezli, araştırma-inceleme ve problem çözmeye dayalı, etkin vatandaşlar yetiştirme esasını kabul etmektedir (Doğanay, 2005).

Hiç kuşkusuz bu öğretim yaklaşımları ülkemiz sosyal bilgiler öğretiminin şekillenmesinde başlıca esin kaynaklarından biri olmuştur. Özellikle 1997 yılında başlanan gerek ilköğretim gerekse eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının sosyal bilgiler boyutunun yapılandırılmasında bu yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimine bakış açılarının belirlenmesinde vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarının katkısı olduğu ileri sürülebilir.

Sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımları, diğer bir anlatımla sosyal bilgilerin doğasını etkileyen yaklaşımların ne olduğu kadar, onların öğretmenlerce ne kadar benimsediği ve bu bağlamda kuramın uygulamaya ne derece yansıdığı da önemli bir konudur. Sosyal bilgiler öğretmenlerin sosyal bilgilerin doğasına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik olarak yapılan bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak şu şekilde açıklanabilir:

Araştırma bulgularından, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasını oluşturan yaklaşımlarla ilgili olumlu yönde bir tutum içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuç Özmen'in (2010) yapmış olduğu araştırmayla örtüşmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin en çok benimsenenden daha az benimsenene doğru sırasıyla sosyal bilim olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler ve vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler anlayışlarına sahip oldukları bulgulardan anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Doğanay ve Sarı da (2004) araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi anlayışını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Oysa Kozan (2002) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimini benimsediklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu durum, örneklem farklılığının yanı sıra araştırmaların yapıldığı tarihler arasında ülkemizde sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili olarak yapılan öğretim programı yenileme çalışmaları, sosyal bilgiler öğretiminde anlayış değişikliği (tarih ve coğrafyanın yanı sıra diğer sosyal bilim dallarının da işe koşulması) ile alan öğretimiyle ilgili akademik çalışmaların artması gibi etkenlerle açıklanabilir.

Araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin vatandaşlık bilgisi aktarımı, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretimi anlayışlarının tercihinde cinsiyetin belirgin bir faktör olduğu görülmektedir. Bu bağlamda erkeklerin tüm öğretim yaklaşımlarında bayan öğretmenlere göre daha olumlu tavır sergiledikleri bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu durum diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında Özmen (2010) tarafından yapılan araştırmada tüm yaklaşımlarda cinsiyetle ilgili herhangi belirgin bir değişkenlik gözlenmezken, Kozan'ın (2002) yapmış olduğu araştırmada ise öğretmenlerin genel olarak benimsediği yansıtıcı öğrenme yaklaşımıyla ilgili görüşlerinde cinsiyetin önemli bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmıştır.

Mezuniyet durumu değişkeni açısından araştırma bulguları değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim yaklaşımlarıyla ilgili düşüncelerinin şekillenmesinde mezun olunan okul türünün etkili olmadığı görülmüştür. Diğer bir anlatımla öğretmenlerin eğitim ve fen-edebiyat fakülteleri ile lisansüstü mezuniyet derecesine sahip olma durumları sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımlarına bakış açılarını değiştirmemiştir. Benzer şekilde Kozan'ın (2002) araştırma bulgularında öğretmenlerin mezun oldukları kurum türünün en çok benimsedikleri yaklaşım olan yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımına bakış açılarını etkilemediği şeklinde ifade edilmektedir. Ancak Özmen'in (2010) yapmış olduğu araştırma aksi yönde bulgular ortaya koyarak mezun olunan okul türünün öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimine yönelik yaklaşımların tümüne karşı tutumunu etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, örneklem gruplarının almış olduğu eğitimin niteliği, geçmiş yaşantıları, hizmetiçi eğitim alıp almama durumu, yeni programın getirmiş olduğu yapılandırıcı anlayıştan etkilenme olasılığı gibi birden çok faktörle açıklanabilir.

Mesleki deneyim açısından bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin görev yapma sürelerinin sosyal bilgiler yaklaşımlarında tercih unsuru olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda görev yılı azaldıkça öğretmenlerin vatandaşlık bilgisinden, yansıtıcı inceleme ve sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretim yaklaşımına doğru tercihlerini kaydardıkları gözlemlenmiştir. Diğer bir anlatımla mesleki deneyimi fazla olan öğretmenler vatandaşlık bilgisi aktarımını tercih ederken, mesleğe yeni başlayan ve 1-15 yıl aralığında olan öğretmenler yansıtıcı inceleme ve sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarını önemsemektedirler. Bu durum Özmen'in (2010) yapmış olduğu araştırmanın sosyal bilim ve yansıtıcı inceleme boyutuyla örtüşmektedir. Buna karşın Özmen'in (2010) yapmış olduğu araştırmada vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi benimsemeyen gruplar arasında görev süresi fazla olan öğretmenler de bulunmaktadır. Ayrıca Kozan'ın (2002) yapmış olduğu araştırmada da öğretmenlerin genelinin tercih ettiği yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretim yaklaşımının benimsenmesinde mesleki kıdemin önemli bir unsur olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, örneklem farklılığı, araştırmanın yapılış tarihleri, hizmetiçi eğitim alıp almama durumu, mesleki doyum, yeniliklere kapalı olma gibi etkenlerle açıklanabilir.

Özetle bu araştırmada katılımcıların sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarından en çok sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Buna ilaveten, öğretmenlerin yaklaşım tercihlerinde cinsiyet ve mesleki deneyimin belirgin bir

faktör olduğu, ancak mezun olunan kurum türünün kesin bir belirleyici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma örneklem sayısının evrene (ülke genelinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri) göre nispeten küçük olması nedeniyle geniş genellemeler yapmaya uygun olamayabilir, ancak ulaştığı sonuçlar itibarıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarıyla ilgili tercihlerini ortaya koyması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Sosyal bilgilerin doğasına yönelik yapılan ulusal düzeydeki çalışmalar nitelik ve nicelik açısından artırılmalıdır. Bu bağlamda özellikle uluslararası düzeyde yapılan yayınlar takip edilmeli, son yıllarda gündeme getirilen sosyal bilgilerin doğasında yer alan altı farklı yaklaşım ve içeriğine yönelik bilgiler ortaya konularak ülkemiz sosyal bilgiler öğretiminin konumu değerlendirilmelidir.
- Sosyal bilgiler öğretmeliği lisans programında sosyal bilgilerin doğasına ilişkin yaklaşımların ele alınış şekli dersler, ders sorumluları ve öğretmen adayları çerçevesinde araştırılmalıdır.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin öğretim yaklaşımlarını tercih etme veya etmeme nedenleri detaylı olarak incelenmelidir. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yaklaşımı tercihlerinde cinsiyet, mezun olunan kurum türü ve mesleki deneyim gibi değişkenlerin rolü nitel çalışmalarla daha ayrıntılı ve derinlemesine ortaya konulmalıdır.
- Araştırmada kullanılan anket daha büyük ve farklı örneklem (sınıf öğretmenleri, öğretmen adayları gibi) üzerinde uygulanmalıdır.
- Hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimlerde sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına ilişkin uygulamalı dersler/seminerler verilmelidir.

Kaynakça/References

- Adeyemi, M. B. (1992). The effect of social studies course on the philosophic orientations of history and geography graduate students in botswana. *Educational Studies*, 18 (2), pp. 235-244.
- Ata, B. (2006). Sosyal bilgiler öğretim programı. İçinde C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 71-83). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Barr, R. D., Barth, J. L. & Shermis, S. S. (1977). *Defining The Social Studies*. Arlington, VA: National Council for the Social Studies.
- Barr, R. D., Barth, J. L. & Shermis, S. S. (1978). *The Nature of Social Studies*. California: ECT Publications.
- Barth, J. (1991). *Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum*. Lanham, Md.: University Press of America.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yay.
- Büyüköztürk, Ş. ve diğ. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yay.
- Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum*. H. A. Başman (Çev.). S. Kaymakçı (Yay. Haz.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 17-52). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerin doğasına ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi. İçinde, *I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğler Kitabı* (s. 153-165). Ankara: MEB. Yay.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yay.
- Fenton, E. (1966). *Teaching The New Social Studies in Secondary Schools: An Inductive Approach*. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Janzen, R. (1995). The social studies conceptual dilemma: Six contemporary approaches. *Social Studies*, 86 (3), pp. 134-140.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Yay.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yay.
- Kozan, E. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Geleneklerine Yaklaşımları ve Bu Yaklaşımların Tarih Öğretimiyle İlişkisi: Ankara-Aksaray Örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB. (1998). *İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı*. İstanbul: MEB. Yay.
- MEB. (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4–5. Sınıflar Öğretim Programı (Taslak Basım)*. Ankara: MEB Yay.
- MEB. (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6–7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)*. Ankara: MEB Yay.

- MEB. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yay.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. N. Oran (Çev). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Morrissett, I. & Haas, J. D. (1982). Rationales, goals, and objective in social studies. In, *The Current State of Social Studies: A Report of Project SPAN* (pp. 1-80). Boulder, CO: Social Science Education Consortium.
- Naylor, D. & Diem, R. A. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. New York: Random House.
- NCSS. (1992). Curriculum standards for social studies: I. introduction. <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> (Erişim Tarihi: 31.08.2011).
- Özmen, C. (2010). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. İçinde C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Yapılandırmacı Bir Yaklaşım* (s. 21-50). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay.
- Paykoç, F. (1995). Sosyal bilgiler öğretiminde çağdaş eğilimler. İçinde, *İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları* (s. 46-69). Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı, Ankara: Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. İçinde B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 1-19). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Stanley, W. B. & Nelson, J. L. (1994). The foundations of social education in historical context. In R. Martusewicz & W. Reynolds (Eds.), *Inside/out: Contemporary Critical Perspectives In Education* (pp. 266-284). New York: St. Martin's Publishers.
- Tanrıöğen, A. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminin tanımı, önemi ve özellikleri. İçinde A. Tanrıöğen (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 11-23). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

**EK: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLERİN DOĞASINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ANKETİ**

Kıymetli Meslektaşım,

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan; ikinci bölüm ise sosyal bilgiler eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerinizi belirleme amacıyla hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Selahattin KAYMAKCI
Doç. Dr. Bahri ATA

BİRİNCİ BÖLÜM

Cinsiyet	Bayan ()	Erkek ()		
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakóltesi ()	Fen Edebiyat Fakóltesi ()	Lisansüstü ()	Diğer.....
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl ()	5-10 Yıl ()	10-15 Yıl ()	15 Yıl ve Üzeri ()

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda;
1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum, seçeneklerinden birini tik (√) koyarak cevaplandırınız.

SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin asıl görevi öğrencilerin kişisel ve sosyal değer çatışmalarını değerlendirmelerine yardımcı olmaktır.					
2.	Öğrenciler sosyal bilimlerin kavram ve yöntemlerini içselleştirerek sosyal bilim dallarına uygun analitik düşünme becerileri geliştirebilmelidir.					
3.	Sosyal bilimlerin kavramları ve bilimsel yöntemi, sosyal bilgilerde bilim dallarına uygun davranışları gerçekleştirmek için kullanılmalıdır.					
4.	Sosyal sistemimizin eksikliklerine rağmen öğrenciler, sosyal sistemimizin insanoğlu tarafından şimdiye kadar geliştirilmişlerin en iyisi olduğunu savunma konusunda ahlaki cesarete sahip vatandaşlar olmalıdır.					
SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
5.	Öğrenciler öğretmenleri ve programı hazırlayan uzmanları, sosyal mirasımızdaki önemli problemleri saptama konusunda en ehliyetli kimseler olarak kabul etmelidir.					
6.	Öğrenciler sosyal bilim uzmanlarının araştırma yöntem ve bulgularını kullanarak sosyal sorunlarla ilgili bilgilerini düzenleyebilmelidir.					
7.	Öğrenciler sosyal bilim uzmanlarının öğrencilerin yapmaları için uygun olduğunu kabul ettikleri problemlerin çözümünde becerilerini geliştirmelidir.					
8.	Öğrencilerin tanımladığı problemlerin çözümünde içeriğin geçerliliği ve anlamlılığını en iyi kendileri değerlendirebilir.					

9.	Farklı sosyal bilim dallarından kaynaklanan problemlerin derinlemesine incelenmesinde, özenli ve geniş kapsamlı çalışmanın faydasını bilen öğrenciler sosyal olguları analiz etme konusunda daha bağımsız ve objektif olabilir.					
10.	Sınırlı başvurma olasılığına rağmen öğrenciler özellerin ve zamana karşı ayakta kalmış değerlerin bilgisine ileriki yaşamlarında ihtiyaç duyabileceklerinin farkında olmalıdırlar.					
11.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin temel görevi, öğrencilere sosyal bilim dallarının kavram ve yöntemlerini sunmaktır ki bunları sonradan seçilmiş problemlere uygulayabilsinler.					
12.	Öğretmenler sosyal mirasımızın temellerini destekleyen geleneksel konu ve değerleri güçlendirip tanıtmak için öğrencilerin fikirlerini kullanmalıdır.					
13.	Öğrenciler ve öğretmenler karşılaştıkları problemlerle ilgili kaynakları eleştirel bir şekilde değerlendirdiğinde, kaynaklar geçerli-güvenilir hale gelir.					
14.	Öğrenciler toplumu şekillendiren inanç, davranış ve değerlerin temel mantığını kabul etmelidir.					
15.	Öğrenciler sıradan bir kişinin kesin olmayan anlayış ve düşüncelerinin yerine, sosyal bilimlerin objektif ve analitik yöntemlerine bağlılığı yerleştirmelidir.					
16.	Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenciler için anlamlı sosyal konularla ilgili tartışmalar geliştirirken öğrencilerin fikirlerini kullanmalıdır.					
17.	Öğrenciler yansıtıcı kararlarına dayalı olarak sürekli kendi inançlarını keşfetme, kendi kararlarında azimle devam etme ve kendi kararlarını değiştirme ahlaki cesaretine sahip olmalıdır.					
18.	Öğrenciler, elde edilen sonuçlar yaygın görüşün tersi olduğu durumlarda bile sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerini savunma ahlaki cesaretine sahip olmalıdır.					
SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
19.	Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıflarını temel bilgi ve değerleri kazandırma amacına uygun olarak düzenlemelidir.					
20.	Sosyal bilgiler öğretmenleri öncelikle öğrencilerin toplum tarafından gerekli olduğu düşünülen temel bilgi ve değerleri saptama, hatırlama ve tanıma yeteneklerini değerlendirmelidir.					
21.	Öğrenciler toplumun devamlılığı için gerekli olan ilkeleri, genellemeleri, değerleri tanımalı ve kabul etmelidir.					

22.	Sosyal bilgiler öğretmenleri öncelikle öğrencilerin problem çözüme becerilerine başvurmalı, eylemlerinin alternatif yönlerini yargılamalı ve seçim yapma yeteneklerini değerlendirmelidir.					
23.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin soruları; öğrencilerin dikkatini toplumumuzun katılımcı, yetişkin bir üyesi olmak için gerekli olan önemli bilgi ve değerleri hatırlatmaya odaklamalıdır.					
24.	Öğrencilerin mantıksal düşünme yetenekleri, problemleri algılayıp tanımladıklarında ve çelişkileri çözümlemede içsel karar verme süreçlerini yansıttıklarında daha da gelişecektir.					
25.	Öğrencilerin neyi ve nasıl bildikleri, kendi ihtiyaçları ve ilgilerinden doğan problemleri araştırmaları sonucu ortaya çıkar.					
26.	Kararlarının sonuçlarını ve değerlerini kavrayan öğrenciler, kişisel ve sosyal problemlere güvenilir çözümler getirmeye daha hazır olacaklardır.					
27.	Öğrenciler kendi inanç ve değer sistemlerindeki sosyal çelişkileri hissedip algıladıklarında yasal sorunlar ortaya çıkabilir.					
28.	Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konularla ilgili düşüncelerini yansıtırma yoluyla açıklamalarına yardımcı olmalıdır.					
29.	Öğrenciler geleneksel olarak geniş ölçüde kişisel özgürlük ve ekonomik fırsat sunan sosyal mirasımızın ideallerine bağlı olmalıdır.					
30.	Sosyal bilgilerin amacı, öğrencilere kendi özgürlüklerinin, toplumun sosyal mirasınca getirilecek çeşitli sınırlamalara maruz kaldığı gerçeğini tanıma ve kabul etme konusunda yardımcı olmak olmalıdır.					
31.	Sosyal bilgilerin amacı, öğrencilerin sosyal bilimciler tarafından kullanılan analitik düşünme becerileri ve mantığı elde etmelerine yardımcı olmak olmalıdır.					
32.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları sorgulama stratejileri, öğrencilere sosyal sorunlarla ilgili inançlarını eleştirme, test etme ve değerlendirmede yardımcı olmayı amaçlamalıdır.					
SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
33.	Çok değer verdiğimiz toplumsal mirasımızın sürdürülmesini garanti altına almak için sosyal bilgiler öğretmenlerinin görevi toplumun dayandığı geleneksel inançları öğrencilere açıklamaktır.					
34.	Bağlılık (sadakət), doğrudan değer veya kurumların özel bir eğilimi değil; ancak öğrencilerin kendi ilgi ve ihtiyaçları üzerinde derinlemesine düşünmeyi vurgulayan bir süreç olmalıdır.					

35.	Kişisel problemlerle ilgili karar vermede birisinin becerilerini sürekli tasfiye etmek daha fazla disiplinli davranışlara yol açar.					
36.	Öğrenciler bilimsel verinin analiz ve yorumuna doğrudan katılırlarsa, bilimsel yöntem anlayışları en iyi şekilde gelişebilir.					
37.	Öğrenciler sosyal bilgiler öğretmenlerinden iyi vatandaş olmanın temel zorunluluk ve sorumluluklarını öğrenmelidir.					
38.	Öğretmenler sosyal bilimcilerin yaptıklarına benzer çalışmaların hazırlanması ve yürütülmesinde öğrencilerin fikirlerini kullanmalıdır.					
39.	Öğrenciler, sosyal bilgilerin en önemli ve sürekli değerlerini ve içeriğini belirleyen ders kitabı yazarlarını ve bilim insanlarını otorite kaynaklar olarak tanımalıdır.					
40.	Öğrenciler, değişmez temel bilgi ve değerlerle uyumlu olmak için davranışlarını disipline etmelidir.					
41.	Öğrencilerin gelişimi en iyi şekilde kendi karşılaştıkları problemlere sosyal bilimlerin kavram ve yöntemlerini nasıl uyguladıklarıyla değerlendirilebilir.					
42.	Kendi seçmiş oldukları problemler üzerinde sürekli olarak derinlemesine düşünmekte olan öğrenciler görüş ve eylemlerinde daha bağımsız olmalıdırlar.					
43.	Sosyal bilimlerin kavramlarının ilişkilerini açıklama, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından kullanılan sorgulama stratejilerinin odak noktası olmalıdır.					
44.	Sosyal bilimlerin kavramlarını ve yöntemlerini kullanan öğrenciler büyük olasılıkla güvenilir kararlar belirtebilir ve önerebilirler.					
45.	Öğretmenler sosyal bilimlerin genellemelerini ve süreçlerini gelecekte önemini algılayacak olan öğrenciler için açıklamalıdır.					